

ÖZETLER

Mustafa ÖZEL

Bir iktisat klasiği olarak İbn Haldun'un *Mukaddime*'si

İbn Haldun'un, sadece iktisatta değil, en genel anlamda sosyal bilimde yeni bir metodoloji geliştirdiği şaheseri *Mukaddime*, pek çok açıdan bir "iktisat klasiği" olarak değerlendirilmeyi hak etmektedir. *Mukaddime*'nin birçok alanda kendisinden önceki çalışmaları süzerek içerdigi; eserin iktisatçı veya daha geniş anlamda sosyal bilimci olsun olmasın her ciddi okur-yazar tarafından kaynak olarak kullanıldığı; iktisat dışı araştırma alanlarının gündemlerini etkilediği ve etkisinin zaman ve mekan üstü olduğu aşikârdır. Bu makalede İbn Haldun'un, sadece modern iktisatçıları en fazla uğraştıran birkaç konudaki (işbölümü ve üretkenlik, ulusal ekonomi-politik, iktisat psikolojisi ve küresel ekonomi-politik) düşüncelerine değinilecektir.

Anahtar kelimeler: İbn Haldun, *Mukaddime*, Michael Porter, Adam Smith, Paul Romer.

Muhammed Âbid EL-CÂBİRİ

Niçin İbn Haldun?

İbn Haldun çalışmalarıyla ilgilenen araştırmacıların karşılaşmış oldukları problemlerin birçoğu doğrudan İbn Haldun'un *Mukaddimesi*'nden kaynaklanmaktadır. *Mukaddime*'de yer alan anlaşılması zor ibareler, kapalı ke-
limler ve karmaşık terkipler araştırmacıların kafasını karıştırmakta, ayrıca modern dönemdeki büyük düşünürlerden birine ait olduğunu zannettiğimiz birçok cümle ve ifadeyi *Mukaddime*'nin sayfalarında okumak da bu karışıklığı daha da artırmaktadır. Fakat bununla beraber bu açıklama ve çelişkili yorumlar hakkındaki mesuliyetin büyük kısmı araştırmacının ya bizzat kendisine yahut Haldûnî düşünceleri ele alış tarzına aittir. Bu çalışma her şeyden önce, parçaların bütün içerisindeki yerlerini bulmaya çabalayan bü-

tüncül bir bakış açısıyla İbn Haldun'un görüşlerini olduğu gibi ve onun düşündüğü şekilde sunmayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken İbn Haldun'un şahsî uğraşları ve sosyal tecrübelerini de hesaba katmayı planlıyor ve bu görüşlerin özel olarak Arap siyasî ve sosyal düşüncesinin hedeflerinin ortaya çıkışına ve gelişmesine kaynak teşkil ettiğini varsayıyoruz.

Anahtar kelimeler: İbn Haldun, *Mukaddime*, Haldûnî Düşünce, Umran İlmi, Asabiyye.

Yavuz YILDIRIM

Mukaddime'nin Osmanlı dönemi Türkçe tercümesi

İbn Haldun'un *Mukaddime* adlı eseri, Osmanlı klasik döneminden itibaren ilim ve siyaset dünyasında çokça okunmuş kitaplardan birisidir. Onun görüşleri, Osmanlı tarihçileri, toplum ve siyaset düşünürleri arasında pek çok takipçi bulmuştur. *Mukaddime*'nin ilk beş bölümü Şeyhülislam Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi tarafından XVIII. yüzyılın ilk yarısında, altıncı bölümü ise Ahmed Cevdet Paşa tarafından XIX. yüzyılda Türkçeye kazandırılmıştır. Mütercimler *Mukaddime*'yi Arapçadan Osmanlı Türkçesine aktarmakla kalmamış, onu aynı zamanda yorumlamışlardır. Bu yazı, Pîrîzâde ve Cevdet Paşa'nın katkılarını ortaya koymayı ve bu yolla Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki zihniyet dünyasını kısmen de olsa yansıtmayı amaçlamakta, bu yolla da *Mukaddime*'de ele alınan konulara Osmanlı ulema ve yöneticilerinin yaklaşımlarına dair bazı ipuçları yakalamayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: İbn Haldun, *Mukaddime*, Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi, Ahmed Cevdet Paşa, İbn Haldunculuk.

Faruk DENİZ

İmparatorluktan ulus devlete geçişte Akçura, Gökalp ve Mustafa Kemal'in yeni siyaset arayışları

Osmanlı İmparatorluğu'nun XIX. yüzyıldan itibaren milliyetçi hareketler karşısında yaşadığı coğrafi küçülmeler ve toprak kayıpları siyasî iktidarın yapısını dönüştürdü ve aynı zamanda yeni siyasî arayışlara ve fikrî yönelişlere meşru bir gerekçe oluşturdu. Bütün bu acı ve ağır tecrübeler, Türkiye'nin günümüze değin süren kimlik siyasetini derinden etkiledi. Bu sürecin sonucunda siyasal aktörlerin arzuladıkları kimlik ve kabul ettikleri siyaset büyük ölçüde milliyetçilik oldu. Milliyetçilik aynı zamanda Türkiye'deki siyasî Batıcılığın da en önemli izleğidir. 1904 yılında Akçura'nın yazdığı yazılarda belirsiz ve muhayyel bir fikir iken, Gökalp'in 1913'te kaleme aldığı yazılarda belirginleşen

ve nazarı çerçevesi oluşturulmaya çalışılan ve mümkün bir fikre evrilen milliyetçilik, M. Kemal'in 1923'te Cumhuriyeti ilan edişii ile birlikte yeni ulus devletin reel politiği haline gelebileceğinin ilk işaretlerini vermiştir. Bu makalede, küçülen sınırlar, daralan ufuklar ve tüketilen kimlikler arasında imparatorluktan ulus devlete geçişte milliyetçiliğin belirgin etkisi Yusuf Akçura'nın "Üç Tarz-ı Siyaset", Ziya Gökalp'in "Üç Cereyan" ve Mustafa Kemal'in "Milli Siyaset" tanımlamalarından hareketle ele alınmaya çalışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Mustafa Kemal, Milliyetçilik, Ulus Devlet, İmparatorluk

Fahrettin ALTUN

Kutsal medya, kutsal çağ: McLuhan düşüncesini anlamaya katkı

Bu çalışma, kitle iletişim felsefecisi Herbert Marshall McLuhan'ın yaşamının bir döneminde benimsediği Katolik kimliğinin düşünce dünyasına ne şekilde yansıdığını tartışma amacı gütmekte ve McLuhan düşüncesini doğru tahlil edebilmenin onun dini motivasyon ve kaygılarını anlamaktan, Katolik teolojinin onun felsefesine yaptığı etkiyi gözler önüne serebilmekten geçtiğini iddia etmektedir. Çalışma en temelde dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak McLuhan düşüncesine gösterilen akademik ilginin mahiyeti ve McLuhan'ın toplum felsefesinin çağdaş Türk düşüncesi içerisindeki konumu tartışılmaktadır. İkinci bölümde McLuhan'ın Katolikliğe ihtida ettikten sonraki düşünsel seyri ele alınmakta ve Katolik teolojinin McLuhan düşüncesine etkisi irdelenmektedir. Üçüncü bölümde, McLuhan'ın genç toplum kesimleri üzerine yaptığı analizler, onun Katolik kimliği ile ilişkisi çerçevesinde yorumlanmaktadır. Dördüncü bölümde ise, yine McLuhan'ın Katolik kaygı ve beklentileri bağlamında modern iletişim teknolojilerinin yaratığı "imkan alanları" hakkındaki yaklaşımları tartışmaya açılmaktadır.

Anahtar kelimeler: H. Marshall McLuhan, Medya, Katolik Teoloji, Muhafazakarlık, Modernlik.

Alim ARLI

Şerif Mardin bibliyografyası (1950-2007)

Bu çalışmada, Prof. Dr. Şerif Mardin'in 1950 yılından 2007 yılına kadar akademik hayatını yansıtan tüm yayınlarının ve üniversite çalışma hayatının kronolojik/bibliyografik bir tasnifi yapılmaya çalışılmıştır. Beş başlıktan oluşan çalışmada ilk olarak Şerif Mardin'in görev yaptığı akademik kurumlar ve çalışığı üniversitelerin yıl temelinde bir dökümü ortaya konulmuş-

tur. Daha sonra tespit edebildiğimiz kadarıyla, Mardin'in siyasi hayatı, dernek faaliyetleri ve aldığı ödüller yine yıl sırasına göre yazılmıştır. Üçüncü olarak Mardin'in tüm eserleri zaman dizimi sırasına göre yazılmıştır. Ardından Mardin'in Türkçeden İngilizceye ve İngilizceden Türkçeye yaptığı iki çevirinin künyesi verilmiştir. Son olarak ise, doğrudan yine Şerif Mardin'in çalışmaları üzerine İngilizcede ve Türkçede yayınlanmış olan makale, kitap ve tezlerin bir dökümü yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Şerif Mardin, Çağdaş Türk Sosyal Bilimleri, Bibliyografya (1950-2007), Türkiye Sosyoloji Tarihi, Şerif Mardin Üzerine İkincil Literatür.

Mehmet ÖZŞENEL

Gelenek ile modernite arasında bir sentez denemesi:
Seyyid Süleyman Nedvi (1884-1953)

XIX. asır Hint Altkatısı, İslam düşüncesi açısından modernist anlayışların yanı sıra gelenekçi düşüncelerin de ihyasına sahne olmuştur. Yüzyılın sonlarına doğru bu anlayışlar arasında sentez arayışlarının da gündeme geldiği görülmektedir. 1898'de açılan Daru'l-Ulum Nedvetü'l-Ulema din eğitiminde gelenek ile modernite arasında bir sentezi temsil eden eğitim kurumlarının başında gelmektedir. Daru'l-Ulum, mezhebi ihtilafları öne çıkarmadan temel dinî ilimleri öğretmeyi hedeflemekte, aynı zamanda modern batılı ilimlere de belli ölçülerde programında yer vermektedir. Nedve'nin ayrıca Arap dili ve Edebiyatı'na özel önem verdiğini de burada vurgulamak gerekmektedir. Daru'l-Ulum Nedvetü'l-Ulema'nın ilk mezunlarından olan Seyyid Süleyman Nedvi (1884-1953) yetişme tarzı ve ortaya koyduğu eserlerle Nedve'nin bu sentezci kimliğini temsil etmektedir. S. Süleyman Nedvi'nin şahsında tebellür eden bu yeni alim modeli, temel İslamî ilimleri iyi bilen, bunun yanı sıra modern dünyadan ve modern bilimlerden haberdar olan entellektüel alim modelidir. Nedvi özellikle dil, tarih ve edebiyat alanlarında yoğunlaşan eserlerinde derinlemesine incelemeleriyle dikkat çekmekte, kaynakları kullanmada bazı eleştirel yaklaşımlar da sergilemektedir. Bütün bu özellikleriyle modernistten selefi çizgideki şahsiyetlere kadar her kesimden takdir gören Nedvi'yi, sentezci ama aynı zamanda mütebahhir alim tipinin son örneklerinden biri olarak kabul etmek gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Gelenek, Modernite, Sentez, Nedve, Seyyid Süleyman Nedvi.

Cihat ARINÇ

İslam estetiğini yeniden düşünmek: Oliver Leaman'ın *Islamic Aesthetics: An Introduction* adlı eseri üzerine

Estetik sahasında uzman olan ve sanat ile din arasındaki bağlantıları araştıran Oliver Leaman, 2004 yılında yayımladığı *Islamic Aesthetics* başlıklı kitapla, İslam sanatı üzerine bugüne kadar kaleme alınan tasvir edici ve açıklayıcı nitelikteki metinlerin aksine konuyu felsefi estetik dairesinde problematik olarak tartışıyor. Leaman, kitabında “İslam sanatı” teriminin literatürde hesabı verilmenden kullanılan ve genellemeye dayanan bir terim olduğu, İslam sanatına dair literatürde yer alan yargıların ekseriyetle ya gerekçelendirilmediği ya da geçersiz temeller üzerine kurulu olduğu görüşünü savunuyor. Leaman'a göre, İslam sanatını derin bir şekilde kavramanın yolu, beylik ifadelerle yetinmekten değil, tekil örneklerden hareket eden mükemmel bir araştırmaya girişmekten geçiyor. Bu makalede Leaman'ın söz konusu kitabı hem ayrıntılı bir şekilde kritik ediliyor, hem de ondan hareketle İslam sanatının temel problemleri üzerine odaklanılmaya çalışılıyor.

Anahtar kelimeler: İslam Sanatı, Estetik, Sanat Üzerine Tasavvufi Perspektifler, Simgecilik, Biçimcilik, Din ve Sanat.